הָא דאמר אביי שמונין לו משעה שנולד, הוא בְּנולד בַּעַל מוּם שאינו ראוי להקרבה אלא עומד להשחט בחוץ לאכילה לכהן כחולין, וצריך לאוכלו תוך שנתו, ולזה הוא ראוי כבר מלידתו ולכן מונין לו משעה שנולד.

מקשה הגמרא: בַּעַל מוּם משעת לידתו מִי מָצֵי אָכִיל לֵיהּ, והרי צריך להמתין שמונה ימים כדי לראות שאינו נפל. מתרצת הגמרא: דְּקִים לֵיהּ בֵּיהּ – שידוע בו שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו – שנגמרו חדשי עיבורו ובודאי אינו נפל.

*

לאחר שביררה הגמרא את דברי המשנה שניסן ראש השנה למלכים ולרגלים, הגמרא מביאה ברייתא המפרטת דברים נוספים שניסן הוא ראש השנה להם: תָּנוּ רַבָּנָן, בְּאֶחָד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמנין החֳדָשִׁים. וְלָעִיבּוּרִין (יבואר בגמרא להלן). וּלְתִרוּמַת שְׁקָלִים – שמאחד בניסן היו מקריבים את קרבנות הציבור מהשקלים החדשים שנאספו באדר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף לִשְׁכִירוּת בָּתִּים – שהמשכיר בית לחבירו לשנה, כיון שהגיע אחד בניסן הסתיימה השנה.

הגמרא מבארת את דברי הברייתא. מבררת הגמרא: מה ששנינו שניסן הוא ראש השנה לְחֳדָשִׁים, מָנָן. משיבה הגמרא: דִּכְתִיב (שמות יב ב) 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים, רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה', ובהכרח שניסן הוא, שהרי נאמר בפסוקים שלאחריו (שם יב ג, ו) 'דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת, שֶׂה לַבָּיִת. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ' וגו', הרי שמדובר כאן בחודש שבו מקריבים קרבן פסח, וּכְתִיב (דברים טז א) 'שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח' וגו', הרי שהפסח קרב בחדש האביב, ואביב הוא מלשון 'אב', כלומר שחודש זה הוא בכור שהוא החודש הראשון להבשלת התבואה, וְאֵיזֶהוּ חֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אָבִיב, הֱוֵי אוֹמֵר זֶה נִיסָן, וְקָרֵי לֵיהּ הכתוב 'רִאשׁוֹן', ונמצינו למדים שהחודש הראשון הוא ניסן.

מקשה הגמרא: וְאֵימָא אִיָּיר הוא החודש הראשון, ובו חל חג הפסח, שגם בו עדיין התבואה מתבשלת, ובכלל 'אביב' הוא. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָא אָבִיב – צריך חודש שבו התבואה מתבשלת וּבאייר לֵיכָּא שהרי רוב התבואה מבושלת בכבר, ואף שיש מיעוט שעדיין לא התבשל, אין היא התבואה הבכירה אלא תבואה מאוחרת היא, ואינה בכלל אביב.

מקשה הגמרא: וְאֵימָא אֲדָר הוא החודש הראשון, שהרי יש תבואה שמקדימה להתבשל כבר באדר. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָא רוֹב אָבִיב, וּבאדר לֵיכָּא, שהרי רק מיעוט תבואות מקדימות להתבשל בו. דוחה הגמרא: מֵידֵי רוֹב אָבִיב כְּתִיב בפסוק, הלא כתוב רק 'אביב' סתם, ואם כן שמא הכוונה לאדר.

רב חסדא מביא מקור אחר מהתורה לכך שניסן ראש השנה לחדשים: אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא מֵהָכָא, נאמר (ויקרא כג לט) 'אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ, תָּחֹגּוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים' וגו', אֵיזֶהוּ חֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲסִיפָה של הפירות שהניחו במשך הקיץ בשדות כדי שיתייבשו, הֱוֵי אוֹמֵר זֶה חודש תִּשְׁרֵי שבו מתחילים הגשמים, וְקָא קָרֵי לֵיהּ הכתוב 'שְׁבִיעִי', ואם כן החודש הראשון הוא ניסן.

מקשה הגמרא: וְאֵימָא חודש השביעי הוא מַרְחֶשְׁוָן, וּמַאי שְׁבִיעִי, שֶׁבְּעִיעִי לְאִיָּיר שהוא החודש הראשון. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָא אֲסִיף וְלֵיכָּא – שבחודש חשון אין אוספים את הפירות מהשדות.

מקשה הגמרא: וְאֵימָא חודש השביעי הוא אֱלוּל, שבו מתחילים כבר לאסוף את התבואה, וּמַאי שְׁבִיעִי, שֶׁבְּעִיעִי לַאֲדָר. מתרצת הגמרא: בָּעֵינָא רוֹב אֲסִיף וְלֵיכָּא – ורוב אסיפת הפירות היא בתשרי. דוחה הגמרא: מֵידֵי רוֹב אֲסִיף כְּתִיב – וכי נאמר בפסוק שיהיה רוב האסיף בחודש זה, הרי נאמר רק 'בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ'.

*

הגמרא מביאה ראיות אחרות מהנביאים וכתובים שניסן הוא החודש הראשון: אֶלָּא אָמַר רָבִינָא, דָּבָר זֶה, מֵהוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לֹא לָמַדְנוּ, אלא מִדִּבְרֵי קַבָּלָה – מספרי נביאים וכתובים לָמַדְנוּ, שנאמר (זכריה א ז) 'בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לְעַשְׁתֵּי עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ שְׁבָט', הרי שחודש אחד עשר הוא שבט, וממילא חודש ניסן הוא ראשון. רַבָּה בַּר עוּלָּא אָמַר מֵהָכָא, שנאמר (אסתר ב טז) 'וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת', הרי שניסן הוא הראשון.

רַב כָּהֲנָא אָמַר, מֵהָכָא, נאמר (זכריה ז א) 'בִּאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁעִי בְּכִסְלֵו', הרי שניסן הוא הראשון.

רַב אָחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר מֵהָכָא, נאמר (אסתר ח ט) 'וַיִּקָּרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בָּעֵת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן', הרי שניסן הוא הראשון.

רַב אַשִׁי אָמַר, מֵהָכָא, נאמר (אסתר ג ז) 'הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר', הרי שניסן הוא הראשון. וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא, נאמר (שם) 'בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן', ומפורש בפסוק שחודש ניסן הוא החודש הראשון.

מקשה הגמרא: וְכוּלְּהוּ – כל האמוראים שהביאו מקורות אחרים, מַאי טַעֲמָא לֹא אָמְרֵי מֵהַאי – מדוע לא הביאו ראיה מפסוק זה שמפורש בו שחודש ניסן הוא הראשון. מתרצת הגמרא: דְּלָמָא – משום שאפשר לדחות ולומר מַאי 'רִאשׁוֹן', רִאשׁוֹן לְמִילְּתֵיהּ – לאותו מעשה שהכתוב מדבר בו, הוא מעשה המן.

מוסיפה הגמרא: וְתַנָּא דִּידָן – התנא של משנתינו שלא הזכיר שחודש ניסן הוא ראש השנה לחדשים, הוא משום שכָּמַיירֵי – נקט רק את אלו שהם ראשי שנה לענין שנים, אבל בָּראשי שנים לחֳדָשִׁים לֹא קָמַיירֵי.

*

שנינו בברייתא: באחד בניסן ראש השנה לחדשים וְלָעִיבּוּרִין.

מקשה הגמרא: לָעִיבּוּרִין מִנָּיסָן מָנָן – וכי בית דין יושבים לעבר את השנה הבאה מניסן. וְהָתַנְיָא, אֵין מְעַבְּרִין הַשָּׁנָה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאם עִיבְּרוּהָ קודם ראש השנה אֵינָהּ מְעוּבֶּרֶת, אֲבָל מִפְּנֵי הַדְּחָק, שחוששים בית דין שמא לא יוכלו לעבר את השנה, מְעַבְּרִין אוֹתָהּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּד, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין מְעַבְּרִין – אין מוסיפים חודש אחר לשנה אֶלָּא אֲדָר. וקשה מה ששנינו שניסן ראש השנה לעיבורין.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מַאי ראש השנה לְעִיבּוּרִין, לְהַפְסָקַת עִיבּוּרִין. דְּתָנֵי (עדיות פ״ז מ״ז) חֲנִן – רבי יהושע ורבי פפייס הֵעִידוּ, שֶׁמְּעַבְּרִין את הַשָּׁנָה כָּל חודש אֲדָר, והטעם שהוצרכו להעיד כן, לפי שֶׁהָיוּ חכמים אוֹמְרִים מעברין רק עַד הַפּוּרִים. וזה שאמרו בברייתא שניסן ראש השנה לעיבורין, היינו להפסקת עיבורין, שכיון שקידשו את חודש ניסן, שוב אי אפשר לעבר השנה ולקבוע שחודש זה הוא חודש אדר שני, שכבר התחילה שנה חדשה לענין עיבור.

הגמרא מבררת את טעמי התנאים במשנה בעדיות: מַאי טַעֲמָא דְּמַאן דְּאָמַר מעברין רק עַד הַפּוּרִים. מבארת הגמרא: בֵּיוָן דְּאָמַר מַר שׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֶם לַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם, וכבר מפורים ואילך התחילו הדרשנים לדרוש ברבים בהלכות הפסח, ואם יעברו בית דין את השנה וישלחו שליחים להודיע על כך, לא ישמעו להם האנשים לדחות את הפסח, כי כבר הודיעו להם הדרשנים שהפסח בזמנו, וְאָתֵי לְזַלּוּזֵי בְּחַמֵּין בזמנו האמיתי שקבעו בית דין.

וְאִידָךְ הסובר שיכולים לעבר את השנה כל אדר, לא חש לכך שהאנשים יזלזלו בדברי השלוחים, משום דְּמִיַּדַע יְדִיעַ דְּשַׁנְּא מְעַבְּרָתָא בְּחוּשְׁבָּנָא תַּלְיָא מִלְּתָא – שדבר ידוע הוא שעיבור השנה תלוי בחשבון התקופה, וְכֻלְּהוּ חוּשְׁבָּנָא הוּא דְּלָא סָלְיָק לְהוּ לְרַבָּנָן עַד הָאִידָּנָא – ומבינים שעד עתה לא התברר לחכמים חשבון התקופה ולכן רק כעת עיברו את השנה.

מוסיפה הגמרא: וְתַנָּא דִּידָן – והתנא של משנתינו לא כתב שניסן הוא ראש השנה לעיבורין, משום דְּהַהִיא לְחֹדֶשׁ קָמַיירֵי – בראשי שנים

המשך בעמוד קפ

שהם תחילת הדבר דיבר התנא, אבל בְּהַפְסָקָה – בדבר שמפסיקים בו **לֹא** קָמְיְירֵי.

*

שנינו בברייתא שאחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים. מבררת הגמרא: **וְלִתְרוּמַת שְׁקָלִים, מְנָלָן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר קְרָא** במוסף ראש חודש (במדבר כח יד) **'זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה', כפל** הכתוב לשון 'חודש' לדרשה, **שאָמְרָה תּוֹרָה, חַדֵּשׁ וְהָבֵא קָרְבָּן מְתֻרוּמָה חֲדָשָׁה**, כלומר שיש חודש אחד שממנו ואילך אתה צריך להתחיל ולהביא עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה. **וְנָמֵרי** [-ולמדים] **'שָׁנָה' 'שָׁנָה' מִנִּיסָן, דִּכְתִיב** לגבי ניסן (שמות יב ב) **'רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה'**, וגם כאן נאמר 'לחדשי השנה', ומגזרה שוה זו למדים שכוונת הכתוב לחדש ניסן.

מקשה הגמרא: **וְלִגְמוֹר** גזירה שוה **'שָׁנָה' 'שָׁנָה' מִתִּשְׁרֵי, דִּכְתִיב** בחודש תשרי **'מֵרֹאשִׁית הַשָּׁנָה'**. מתרצת הגמרא: **דְּנִין 'שָׁנָה' שֵׁישׁ עָמְּהּ חֳדָשִׁים** – שנאמר בה 'לחדשי השנה', **מ'שָׁנָה'** האמורה בניסן **שֵׁישׁ עָמְּהּ חֳדָשִׁים** – שגם בה נאמר 'לחדשי השנה', **וְאֵין דָּנִין** גזירה שוה **'שָׁנָה' שֵׁישׁ עָמְּהּ חֳדָשִׁים, מ'שָׁנָה'** שנאמרה בתשרי, **שֶׁאֵין עָמְּהּ חֳדָשִׁים** – שלא הוזכרו חדשים בפסוק.

הגמרא מבררת בדין קרבנות הציבור מאיזה שקלים הם באים: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, קָרְבְּנוֹת צִבּוּר הַבָּאִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן** ואילך, **מִצְוָה לְהָבִיא מִן הֶחָדָשׁ** – מהשקלים שנתרמו באדר של שנה זו, **וְאִם הֵבִיא מִן הַיָּשָׁן יָצָא** ידי חובתו והקרבנות כשרים, **אֶלָּא שֶׁחִיסֵּר מִצְוָה** להביא מן החדש.

הגמרא מביאה ברייתא שכך הוא הדין: **תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, קָרְבְּנוֹת צִבּוּר הַבָּאִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן, מִצְוָה לְהָבִיא** אותם **מִן הֶחָדָשׁ, וְאִם הֵבִיא מִן הַיָּשָׁן יָצָא, אֶלָּא שֶׁחִיסֵּר מִצְוָה, וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב** לתת את קרבנות הציבור **מְשֻׁלּוֹ** – מממונו, **כְּשֵׁרִין, וּכְלַבְּד שֶׁיְּמַכְּרֵם לְצִבּוּר** – שיקדישם עבור הצבור, כדי שהקרבנות יקרבו משל הצבור.

הגמרא מקשה על מה שאמרה הברייתא שאפשר להקריב משל יחיד אם מסרם לציבור: **פְּשִׁיטָא**, שאם הוא מקנה אותם לציבור ודאי יוצאים בהם ידי חובה, שהרי כל קרבנות הציבור קרבים משקלי היחידים שנמסרים לציבור.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא, לֵיחוּשׁ** – נחשוש **שֶׁמָּא**

לֹא יְמַכְּרֵם לַצַּבּוּר יָפֶה [־בלב שלם], שמעדיף שיקרב הקרבן משלו, קָא מַשְׁמַע לָן שאין חוששים.

מוסיפה הגמרא: וְתַנָּא דִּידָן – התנא של משנתינו, הטעם שלא כתב שאחד בניסן ראש השנה לשקלים, כֵּיוָן דְּקָתָנֵי בברייתא לעיל שאִם הֵבִיא מהתרומה הישנה יָצָא בדיעבד, לכן לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ – אין זה ראש השנה מוחלט לתרומה חדשה, כיון שבדיעבד יוצאים גם מהישנה.

*

שנינו בברייתא (לעיל ע״א): וְיֵשׁ אוֹמְרִים שאחד בניסן ראש השנה אַף לִשְׁכִירוּת בָּתִּים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת זאת: תָּנוּ רַבָּנָן, חַמִּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ ואמר לו שהשכירות לְשָׁנָה, מוֹנֶה השוכר שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. וְאולם אם אָמַר שהשכירות לְשָׁנָה זוֹ, אֲפִילּוּ לֹא עָמַד – התחיל השוכר לגור, אֶלָּא בְּאֶחָד בַּאֲדָר, כֵּיוָן שֶׁחִנֵּיעַ יוֹם אֶחָד בְּנִיסָן עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, והסתיימה השכירות. אמנם דווקא אם עמד בא׳ באדר, אבל אם עמד אחר כן לא, וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר, יוֹם אֶחָד כַּשָּׁנָה חָשׁוּב שָׁנָה, כיון דשָׁאנֵי הָכָא – בשכירות בתים, דְּלֹא טָרַח אִינִישׁ לְמֵינַר בֵּיתָא [־לשכור בית] לְכָצִיר מַתְלָתִין יוֹמִין – לפחות משלשים יום. ולכן אם עמד לאחר א׳ באדר, בודאי היתה כוונתו לשנה שלמה מאותו יום.

שואלת הגמרא: ומנין שא׳ בניסן הוא ראש השנה לשכירות בתים, וְאֵימָא שאחד בתִּשְׁרֵי הוא ראש השנה לכך, ואם עמד בא׳ באדר יש לו לדור עד א׳ בתשרי, ואם עמד בא׳ באלול משהגיע א׳ בתשרי עלתה לו שנה. משיבה הגמרא: סְתָם כִּי אָנֵר אִינִישׁ בֵּיתָא – בדרך כלל כשאדם שוכר בית סמוך לחודש תשרי, לְכִוּוּנְהוּ יְמוֹת הַגְּשָׁמִים אָנֵר – כוונתו לשכור את הבית לכל ימות הגשמים, והיינו עד א׳ בניסן.

מוסיפה הגמרא: וְתַנָּא קַמָּא דְּבַרַיְיתָא, וְתַנָּא דִּידָן – של משנתינו, הטעם שלא כתבו שא׳ בניסן ראש השנה לשכירות בתים, הוא מפני שסוברים שִׁבְנֵיהֶן נָמֵי מִישְׁכַּח שָׂכִיחַ קִיטְרֵי – גם בניסן מצויים עננים ויורדים גשמים, ולכן אין לומר שכוונתו לשכור עד אז.

*

שנינו במשנתינו (ב.): בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה.

הגמרא מבררת בשיטת מי נאמרו דברי המשנה. שואלת הגמרא: מַנִּי – כשיטת מי שנינו במשנתינו שראש השנה למעשר בהמה בא׳ באלול. משיבה הגמרא: משנתינו רַבִּי מֵאִיר הִיא, (דתניא) [דְּתַנַן] (בכורות נז:) רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה, ושם נחלקו תנאים בזה, ואם כן משנתינו כרבי מאיר.

שואלת הגמרא שוב: ומה ששנינו בתחילת המשנה שא׳ בניסן ראש השנה למלכים וְלִרְגָלִים, והיינו לענין בל תאחר, מַנִּי. משיבה הגמרא: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, הסובר שעובר על בל תאחר רק אם עברו שלשה רגלים בסדרן ופסח הראשון, וכפי שנתבאר לעיל (ד.). וקשה, אֵימָא סֵיפָא – אמור את מה ששנינו בהמשך לענין ראש השנה למעשר בהמה, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי ראש השנה למעשר בהמה. ונמצא שהרֵישָׁא ששנינו בה שא׳ בניסן הוא ראש השנה לרגלים, וְהסֵיפָא ששנינו בה שא׳ בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה, הם כדעת רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּמְצִיעָתָא – והדין האמצעי ששנינו בסתם שבא׳ באלול ראש השנה למעשר בהמה, הוא כדעת רַבִּי מֵאִיר, ואיך סתם התנא ברישא כרבי שמעון, ובמציעתא כרבי מאיר.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, כל המשנה דעת רַבִּי הִיא, וְנָסִיב לָהּ אֲלִיבָּא דְּתַנָּאֵי – ובכל דבר נקט את הדין כדעת התנא שלדעתו הלכה כמותו בענין זה. בָּרְגָלִים, קָסָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שאין עוברים ב׳בל תאחר׳ אלא בשלשה רגלים כסדרן ופסח תחילה, וּבְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, קָסָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, שאחד באלול ראש השנה לכך.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי שכל משנתינו כדעת תנא אחד [רבי], מדוע שנה ׳אַרְבָּעָה ראשי שנים הם׳, הרי חֲמִשָּׁה הָווּ,

א. א׳ בניסן למלכים. ב. ט״ו בניסן לרגלים. ג. א׳ באלול למעשר בהמה. ד. א׳ בתשרי לשנים לשמיטין וכו׳. ה. ט״ו בשבט לאילנות.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, לעולם משנתינו כרבי היא, ולדעתו חמשה ראשי שנים הם, ומה ששנה שארבעה הם, משום שאַרְבָּעָה הוא לְדִבְרֵי הַכֹּל. לְרַבִּי מֵאִיר, אַרְבָּעָה, משום דַּדַּל [־יש להסיר מהמנין] רְגָלִים, שהרי לדעתו ברגל אחד עובר ב׳בל תאחר׳. לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אַרְבָּעָה, דַּדַּל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, שהרי לדעתו ראש השנה למעשר בהמה בא׳ בתשרי, וכבר נמנה במשנה כראש השנה לשמיטין וליובלות וכו׳. תירוץ נוסף: רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, אין כוונת רבי באומרו ׳ארבעה ראשי שנים׳ לארבעה ימים, אלא אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים [־ניסן, אלול, תשרי, ושבט] וּבָהֶן כַּמָּה רָאשֵׁי שָׁנִים. הגמרא מקשה מדוע שנינו רק ׳ארבעה ראשי שנים׳: מֵיתֵיבִי, שנינו בברייתא, שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָעוֹמֵר – שלאחר הקרבת העומר ביום זה הותרה התבואה החדשה באכילה. שִׁשָּׁה בְּסִיוָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם – שמחג השבועות שבו הקריבו את שתי הלחם במקדש, מותר להביא מנחות מהתבואה החדשה. וקשה, לְרָבָא שאמר ארבעה לדברי הכל, לֵיתָנֵי במשנתינו שִׁשָּׁה ראשי שנים, שהרי גם ט״ז ניסן וששה בסיון ראשי שנים הם לדברי הכל. ולְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק שאמר ארבעה חודשים ובהם כמה ראשי שנים לֵיתָנֵי חֲמִשָּׁה, שהרי גם בחודש סיון יש ראש השנה לשתי הלחם.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, כִּי קָא חָשִׁיב רבי, מִידֵי דְּחָיֵיל מַאוֹרְתָא – דבר החל משנכנס הלילה של אותו יום, אבל מִידֵי דְּלָא חָיֵיל מַאוֹרְתָא, לֹא קָא חָשִׁיב. ולכן לא החשיב ט״ז בניסן כראש השנה לחדש, שהרי ההיתר תלוי בהקרבת העומר שהוא ביום, וכן בששה בסיון תלוי הדבר בהקרבת שתי הלחם ביום.

הגמרא מקשה על רב פפא: וְהָרֵי ראש השנה לְרְגָלִים לענין בל תאחר, דְּלָא חָיֵילִי מַאוֹרְתָא, שאין חל אלא כשהגיעה שעת הבאת הקרבן, ואינה אלא ביום, אחר הקרבת תמיד של שחר, וְקָחָשִׁיב התנא במנין ראשי שנים. מתרצת הגמרא: (כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ) לְאַיתוּיֵי – להביא את הקרבן שנדר או נדב, מַעֲקָרָא מִיחַיֵּיב וְקָאֵי – מתחילה משעת הנדר כבר עומד הוא בחיובו, והיה לו להקריבו מערב יום טוב, ואין הרגל קובע את זמן חיוב ההקרבה אלא את זמן החיוב בבל תאחר, לכן נחשב ׳רגל׳ כבר מהלילה לענין מנין הרגלים ל׳בל תאחר׳.

שוב מקשה הגמרא על רב פפא: וְהָרֵי יוֹבְלוֹת דְּלָא חָיֵילִי מַאוֹרְתָא, שאין דיני היובל חלים אלא לאחר תקיעת שופר של יום הכיפורים הנעשית ביום, כמו שנאמר (ויקרא כה ט) ׳בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם׳, וְאף על פי כן קָחָשִׁיב בכלל ראשי השנים. מתרצת הגמרא: משנתינו כְּרַבִּי יְשַׁעְיָאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא הִיא, דְּאָמַר, מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה [־אחד בתשרי] חָיֵיל יוֹבֵל ואין הדבר תלוי בתקיעת שופר, וחל היובל כבר מהלילה.

רב שישא מתרץ תירוץ אחר מדוע אין המשנה מונה את ראש השנה לענין עומר ושתי הלחם: רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר, כִּי קָא חָשִׁיב רבי, מִידֵי דְּלָא תָלֵי בְּמַעֲשֶׂה – דבר שבניסת ראש השנה שלו אינו תלוי במעשה, אלא משיגיע היום חל. אבל מִידֵי דְּתָלֵי בְּמַעֲשֶׂה, כגון, ראש השנה לענין היתר ׳חדש׳ באכילה והקרבה שאינו חל מעצמו אלא תלוי בהבאת העומר ושתי הלחם, לֹא קָא חָשִׁיב.

הגמרא מקשה על רב שישא: וְהָרֵי ראש השנה לְרְגָלִים, דהיינו לענין ׳בל תאחר׳, מִידֵי דְּתָלֵי בְּמַעֲשֶׂה הוא, שהרי אין שיך ׳בל תאחר׳ אלא לאחר הקרבת תמיד של שחר, שמזמן זה ניתן להקריב את שאר הקרבנות, וְקָא חָשִׁיב – והתנא החשיבו בכלל ראשי השנים. מתרצת הגמרא: כָּל תַּאֲחַר מְמַּילָא חָיֵיל – דין ׳בל תאחר׳ חל מאליו מיד בתחילת הרגל, ואינו תלוי בהקרבת התמיד של שחר, כיון שנדר את נדרו קודם לרגל.